

نقش اخلاق در امنیت خانواده

زینب رضایی مهر^۱

چکیده

خانواده از ابتدای تاریخ تا کنون به عنوان اصلی‌ترین نهاد اجتماعی، زیربنای جوامع و منشأ فرهنگ‌ها، تمدن‌ها و تاریخ بشر بوده است. پرداختن به این بنای مقدس بنیادین و حمایت و هدایت آن به جایگاه واقعی و متعالی‌اش، همواره سبب اصلاح خانواده بزرگ انسانی و غفلت از آن موجب دور شدن بشر از حیات حقیقی و سقوط به ورطه هلاکت و فلاکت بوده است. بنابراین خانواده سنگ بنای جامعه انسانی است که رعایت اصول اخلاقی به حفظ و استحکام آن کمک می‌کند. از آن‌جا که اولین شرط داشتن جامعه‌ای سالم و پویا، سلامت، پایداری و امنیت خانواده است در این پژوهش به روش توصیفی تحلیلی به نقش اخلاق در امنیت خانواده پرداخته شده است. محیط امن به اعضای خانواده این امکان را می‌دهد که عواطف و احساسات خود را به راحتی ابراز کنند و به رشد عاطفی و اجتماعی آن‌ها کمک می‌کند. اخلاق‌مداری در خانواده از مهم‌ترین مؤلفه‌های امنیت‌زا به شمار می‌آید؛ چرا که با نزدیک نمودن اعضای خانواده به یکدیگر به لحاظ روحی و روانی موجب برقراری سکون و آرامش در خانواده خواهد شد.

کلمات کلیدی: خانواده، اخلاق، امنیت

^۱ سطح دو، حوزه علمیه بنت الرسول سلسله

مقدمه

نظام خانواده نظام ارزشمند و محبوبی است که در اسلام هیچ بنایی محبوب‌تر از آن پایه‌ریزی نشده است. پیامبر اسلام (ص) می‌فرماید: « ما بنی فی الاسلام بناء احب الی الله تعالی اعز من التزویج^۱ » در اسلام هیچ نهادی محبوب‌تر و عزیزتر از تشکیل خانواده در نزد خداوند بنا نشده است.

بدون خانواده، نه تنها هویت انسانی بشر نابود می‌شود بلکه همه تلاش‌های فردی و اجتماعی نیز در حقیقت نافرجام و بی‌ثمر خواهد ماند. این بنای مقدس از آن‌جا که محل رشد و بروز خلاقیت‌ها و مهد تربیت انسان‌ها است، استحکام و امنیت آن در اسلام مورد توجه و تأکید قرار گرفته است. یکی از اصولی که سبب مستحکم شدن و حفظ امنیت این بنا می‌شود رعایت اصول اخلاقی است.

خانواده امن و کارآمد، خانواده‌ای است که با پابندی اعضای آن به اعتقادات دینی و رعایت حقوق و اخلاق اسلامی، زمینه کشف و پرورش قابلیت‌ها و توانایی‌های خود و دیگر اعضا را در ابعاد شناختی، عاطفی و رفتاری فراهم کند^۲. بنابراین با توجه به اهمیت رعایت اصول اخلاقی در حفظ امنیت خانواده، این مقاله به بررسی نقش اخلاق در امنیت خانواده می‌پردازد.

آنچه خانواده را به عنوان اصلی‌ترین پایگاه و مهم‌ترین دانشگاه تربیتی و اخلاقی مطرح می‌کند، چیزی فراتر از کمیت افراد خانواده و نقش‌های آن‌ها و در واقع، کارآمدی نقش‌های افراد و نحوه استفاده بهینه از ظرفیت‌های وجودی خود در محیطی امن و سرشار از آرامش برای ایجاد ارتباطی درست و پایدار است. جایگاه والا و حساس خانواده در ادیان بزرگ الهی به ویژه اسلام از این روست که اگر این نهاد مقدس بتواند از کمال ظرفیت وجودی خود بهره‌برد و خود را به باروری کامل برساند، اجتماع نیز از نیروی عظیمی بهره‌مند می‌شود. در چنین شرایطی است که می‌توان منتظر شکل‌گیری نیروی قدرت‌مند اخلاقی در جامعه بود تا بشر امیدوارانه‌تر از گذشته به آینده خود بنگرد^۳.

پیشینه پژوهش: پژوهشی که به بررسی نقش اخلاق در امنیت خانواده بپردازد مشاهده نشده است؛ اما می‌توان به این موارد با موضوع مشابه اشاره کرد: امیدی در پایان نامه کارشناسی ارشد خود با موضوع نقش اخلاق در حفظ و تقویت احترام در خانواده؛ نقش فضایل و رذایل مختلف مانند غضب و خشمرویی

^۱ ابن بابویه، من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۳۸۳

^۲ صفورایی، اثربخشی رعایت آموزه‌های اخلاق اسلامی در کارآمدی خانواده، صص ۹۱-۱۱۸

^۳ نوربخش، خانواده و شکوفایی ارزش‌های اخلاقی، صص ۳۸-۴۱

و توکل و صداقت و ... را بر حفظ احترام در خانواده بررسی می‌نماید. عباسی رستمی در مقاله‌ای تحت عنوان اهمیت و نقش اخلاق و معنویت در کارآمدی نظام خانواده؛ به این نتیجه می‌رسد که اخلاق و معنویت در کارآمدی نظام خانواده نقش بسزایی دارد.

سؤال اصلی تحقیق:

نقش اخلاق در امنیت خانواده چیست؟

تعریف مفاهیم و اصطلاحات

تعریف اخلاق: در فرهنگ‌های لغت، معانی متشابهی برای اخلاق بیان شده است. بر همین اساس واژه اخلاق همان خلق است و در لغت به معنی « مفاهیم خوی‌ها، طبیعت باطنی، سرشت درونی، طبع، مروت، خوش رفتاری »^۱.

اخلاق در اصطلاح اندیشمندان اخلاقی تعاریف و کاربردهای مختلفی دارد. گاه منظور از اخلاق در نظر اندیشمندان هرگونه صفت نفسانی است که موجب کارهای خوب یا بد می‌شود؛ چه آن صورت نفسانی به صورت راسخ و پایدار باشد و چه به صورت ناپایدار و غیر راسخ و چه از روی تأمل و اندیشه صادر شود یا بدون تفکر و تأمل. در عین حال شایع ترین کاربرد اصطلاحی اخلاق در میان اندیشمندان اسلامی عبارت است از « صفات نفسانی راسخ و پایداری که موجب می‌شوند افعالی متناسب با آن صفات به سهولت و بدون نیاز به تأمل و تروی از آدمی صادر شود »^۲.

تعریف امنیت: امنیت در لغت به معنای « نداشتن دلهره و دغدغه » است. بنابراین معنای لغوی امنیت، رهایی از خطر، تهدید، آسیب، اضطراب، هراس، ترس، نگرانی یا وجود آرامش، اطمینان، آسایش، اعتماد، تأمین و ضامن است.^۳

در واقع امنیت یعنی رفع خطر و رفع خطر یعنی استفاده بهینه از فرصت. بنابراین باید چنین نتیجه گرفت که امنیت دارای دو عنصر اساسی تهدید و فرصت است و برقراری امنیت منوط به رهایی نسبی از

^۱ دهخدا، لغت نامه دهخدا، صص ۲ و ۱۷۴

^۲ رازی، تهذیب الاخلاق و تطهیر الاعراق، ص ۵۱

^۳ ماندل، چهره متغیر امنیت ملی، ص ۴۴

تهدید و بهره‌گیری بهینه از فرصت‌هاست^۱. به این ترتیب، امنیت دارای دو وجه است؛ در وجهی تحقق امنیت در گرو «نبود خطر» است و در وجه دیگر «کسب فرصت‌ها و تضمین منافع و ارزش‌ها».

امنیت خانواده عبارت است از حفظ حریم زندگی خانوادگی از خطرات و تهدیدات، همچنین ارتقاء سطح زندگی خانوادگی با اتخاذ تدابیری جهت کسب فرصت‌های زندگی. در اینجا «خطرات و تهدیدات به کلیه مخاطراتی اطلاق می‌شود که در روابط گرم و صمیمی، عاطفی و محبت‌آمیز خانواده اختلال ایجاد نماید و احساس نزدیکی و هم‌دلی میان آنان را از بین ببرد»^۲. در واقع، حراست و نگهداری از احساس «مایی» خانواده ریشه در حفظ روابط گرم، عاطفی و صمیمانه میان افراد دارد.

انواع اخلاق

به تعبیر برخی اخلاق‌پژوهان معاصر، انسان دارای چهار نوع رابطه است؛ رابطه با خدا، با خود، با مردم و با جهان پیرامون خود. در هر یک از این روابط، می‌توان برای اخلاق جایگاهی تصور کرد.

-ارتباط با خدا (اخلاق بندگی)

مراد هنجارها و ناهنجارهایی مانند ایمان، خضوع، خشوع، پرستش، اخلاص، شکر، منعم، خوف، توکل، کفر، سرکشی و بی‌اعتمادی به خداست که به رابطه انسان و خدا مربوط می‌شود. اساس و پایه همه شرایع و فضایل است.

-ارتباط با خود (اخلاق فردی)

آراستگی به فضائل نفسانی، بخشی از مباحث اخلاق را تشکیل می‌دهد؛ مانند فضیلت‌های صبر، حکمت، توکل، اخلاص و عزت نفس و رذیلت‌های پرخوری، شتاب‌زدگی و سبک‌مغزی.

-ارتباط با هم‌نوع (اخلاق اجتماعی)

^۱ خلیلی، مهاجرت نخبگان؛ پدیده‌ای اجتماعی یا موضوع امنیت ملی، ص ۴۲۸

^۲ چلبی، جامعه‌شناسی نظم، ص ۷۰

مراد از اخلاق اجتماعی، ارزش‌ها و ضد ارزش‌های حاکم بر رابطه فرد با سایر انسان‌هاست؛ مانند معاشرت نیکو، عدل، احسان، محبت، تواضع، ایثار، نوع‌دوستی، حسد و تکبر.

-ارتباط با جهان پیرامون (اخلاق زیست محیطی)

احکام ارزشی حاکم بر مناسبات انسان با طبیعت (گیاهان، حیوانات، مراتع، جنگل‌ها و آب‌ها) را بیان می‌کند.^۱

اخلاق در اسلام

اخلاق اسلامی، در اعتقاد به توحید و یکتا پرستی ریشه دارد و دین در حقیقت، پایه و مبنای اخلاق است. اعتقاد به خدا، محور و پشتوانه همه فعالیت‌های انسان در عرصه جامعه است. قرب به خداوند، انگیزه‌ای الهی در انسان ایجاد می‌کند و این انگیزه است که مبنای ارزش‌گذاری رفتارهای اخلاقی یک انسان دین مدار است. اخلاق اسلامی با ویژگی‌های خاص و بعد متعالی خود، تضمین‌کننده سعادت انسان‌ها در همه عصرها و ره‌توشه همه رهپویان راه کمال است.^۲

اخلاق در خانواده

خانواده، کانون احساسات و عواطف و اصلی‌ترین پایگاه رشد است. بهترین ابزار تربیت و رشد اخلاق را در این محیط می‌توان یافت. رشد اخلاقی در خانواده، فرایندی دوسویه، پویا و خلاقانه است. بهره‌گیری از اخلاق از یک سو موجب تأمین نیازهای عاطفی و تربیت صحیح اجتماعی می‌شود و از سوی دیگر، ارزش‌های اخلاقی و باورهای دینی به سهولت انتقال می‌یابد. همچنین کمال انسانی و حیات اجتماعی بشر، در پرتو کمال نهاد خانواده شکل می‌گیرد و ترسیم الگوی جامع خانواده موفق و متعالی، در پرتو آموزه‌های وحیانی و سیره اهل بیت (علیهم السلام) تجلی می‌یابد. اصول و ارزش‌های اخلاقی خانواده از مهم‌ترین، بنیادی‌ترین، محسوس‌ترین و پرکاربردترین مقولات در آموزه‌های اسلامی است؛ زیرا موجب قوام و تقویت بنیان خانواده و ضمانت اجرای قوانین و مقررات دینی می‌شود و به بهتر شدن روابط و استحکام و امنیت خانواده کمک می‌کند. در نتیجه برخورداری از فضائل اخلاقی و اهتمام بر حفظ و

^۱ فلاح و کرنوکر، مرزشناسی اخلاق فردی و اجتماعی و تحلیل ارزش‌گذاری آن بر اساس معیارهای اسلامی، صص ۱۳۲-۱۱۳

^۲ خارستانی و همکاران، نقش اخلاق اسلامی در رساندن انسان به کمال، صص ۲۱۶-۱۶۱

یعنی دعوت به آنچه که صلاح مخاطب در پی داشته باشد و نهی از چیزی که مایه تباهی است. تحکیم بنیان خانواده یکی از آثار مهم خیرخواهی اعضای خانواده نسبت به همدیگر است. زیرا در صورتی که خیرخواهی در نهاد خانواده مورد توجه باشد در واقع همه اعضا خود را نسبت به دیگران مسئول می‌پندارند و در مقابل انحراف و رفتار نادرست دیگری از سر خیرخواهی به او تذکر خواهند داد و این عامل مؤثری در تحکیم بنیان خانواده است؛ و در نتیجه در چنین خانواده‌های خیر و نیکی حاکم خواهد شد.

خیرخواهی اعضای خانواده نسبت به همدیگر یکی از مصادیق مهم خیرخواهی است چنانچه اگر اعضای خانواده به‌خصوص والدین با آداب و شرایط لازم به خیرخواهی یکدیگر بپردازند و طرف مقابل نیز نصیحت و خیرخواهی را به کار بندد، در این صورت خیر و سلامت خانواده و به تبع آن جامعه را فرامی‌گیرد و شرّ و پلیدی از آن رخت برمی‌بندد، که این امر یکی از مهم‌ترین عوامل امنیت خانواده به شمار می‌رود.

خیرخواهی اعضای خانواده نسبت به همدیگر دارای آثار گرانقدری است، مهم‌ترین این آثار عبارتند از: تحکیم بنیان خانواده، مصونیت بخشی از انحراف، دوستی و صمیمیت، مودت و محبت.

تکریم و احترام

تکریم و احترام یکی دیگر از شاخص‌های ارزشی در خانواده محسوب می‌شود، احترام اعضای خانواده به‌خصوص زوجین نسبت به همدیگر یکی از نکات بسیار مهم و کلیدی است و یکی از عوامل مهم برای هم‌زیستی مسالمت آمیز و آرامش در زندگی و حفظ حرمت افراد در خانواده نسبت به یکدیگر است؛ البته این امر در رابطه با زوجین اهمیت بیشتری دارد و در زندگی زناشویی خودش را بیشتر نشان می‌دهد؛ و در این زمینه توجه به زن بیشتر مورد تأکید دین اسلام است.

به طور کلی احترام متقابل اعضای خانواده زمینه‌ای مناسب برای سازگاری در زندگی خانوادگی را فراهم می‌آورد و به تبع آن زندگی اجتماعی را با نشاط و پویا می‌کند. با توجه به این نکته در روایات از مردم خواسته شده به همدیگر احترام بگذارند. بر طبق روایتی امام صادق (ع) احترام فرد مؤمن را از احترام به خانه کعبه با ارزش‌تر دانسته است.^۱

^۱ محمدی ری شهری، میزان الحکمه، ص ۸۶

تکریم و احترام دارای آثار گران‌بهایی است که امنیت روحی و روانی یکی از آثار مهم آن به‌شمار می‌رود. زیرا تکریم و احترام موجب می‌شود تا روابط افراد و اعضای خانواده به‌خصوص زوجین از استحکام بیشتری برخوردار شود. در نتیجه با وجود آن سازگاری در زندگی خانوادگی بیشتر خواهد شد.

مودت و محبت

مودت و محبت در زندگی مشترک زوجین دارای اهمیت بسیاری است.. خداوند از سر حکمت خویش به منظور جلوگیری از دل‌زدگی زوجین نسبت به همدیگر و به منظور استمرار زندگی زناشویی، عشق و علاقه و مودت و رحمت را در قلب زوجین نسبت به همدیگر قرار داده و آن را از آیات و نشانه‌ها برشمرده است، به‌طوری که تا قبل از ازدواج اساساً چنین علاقه و مودتی بین این دو نفر وجود نداشت. این علاقه و مودت خود یکی از مهم‌ترین عوامل وجود حس امنیت و آرامش در محیط خانواده است.

مودت و رحمت بهترین محرک زندگی سالم و شاداب است و این چیزی است که زن و مرد را به کار و تلاش وامی‌دارد. زن و مرد با مودت و رحمت یکدیگر را کامل می‌کنند و زمینه تأمین نیازهای یکدیگر و ادای درست حقوق همدیگر را فراهم می‌سازند. زندگی با مودت و رحمت به درستی پیش می‌رود و فشار زندگی و مشکلات جز با مودت و رحمت قابل تحمل نمی‌شود^۱.

^۱ دلشاد تهرانی، درسنامه اخلاق خانوادگی، ص ۲۷-۳۰

نتیجه گیری

دقت در آیات و روایات نشان می‌دهد که خداوند متعال نظام هستی را بر اساس زوجیت خلق کرده است، انسان نیز به عنوان عضو این نظام عظیم، از این قاعده مستثنی نیست، بدین جهت حکمت الهی گرایش به تشکیل خانواده را در ذات انسان نهاده است؛ زیرا انسان برای رشد و تعالی نیاز به آرامش روحی، جسمی و عاطفی دارد و این آرامش به فرموده قرآن جز در خانواده تأمین نمی‌شود. در نگاه دین حفظ استحکام و نیز امنیت خانواده اهمیت فوق العاده‌ای دارد. یکی از اصول مهمی که به حفظ این نظام کمک می‌کند رعایت اخلاق و اصول اخلاقی در ابعاد مختلف می‌باشد. رعایت اخلاق در سلامت روحی و افزایش محبت و تحکیم خانواده تأثیر شگرفی دارد. رعایت اخلاق در روابط خانوادگی، نقش بسیار مهمی در سعادت خانواده دارد، فرد در هر جایگاهی که در خانواده دارد برای برقراری یک ارتباط مهم و سازنده با دیگر اعضا باید اصل مهم و اساسی رعایت اخلاق را در نظر داشته باشد تا به فطرت مهم انسانی که همان کرامت ذاتی و اکتسابی است لطمه‌ای وارد نشود. زمانی که نیاز اساسی اخلاق محوری و اخلاق مداری نسبت به شخصیت هر فرد در خانواده تأمین شود، فرد احساس آرامش و اعتماد به نفس می‌کند، توانایی‌های خود را به کار می‌بندد و با دلگرمی به کسب رضایت دیگر اعضای خانواده در مسیر زندگی قدم برمی‌دارد. اثرات مهم رعایت اخلاق در روابط زوجین مستحکم شدن پیوند مقدس زناشویی و جاری و ساری شدن آرامش، محبت و مودت در خانواده است و در روابط فرزندان، رشد شخصیت و اعتماد به نفس آن‌ها و در روابط والدین زیاد شدن روزی، زیاد شدن عمر و آثار و برکات دنیوی و اخروی متعددی در پی دارد. می‌توان گفت تأثیر اخلاق در نظام خانواده و در تک تک روابط زوجین، والدین و فرزندان، امری انکارناپذیر است و به قدری مهم و سرنوشت‌ساز است که تنها با وجود آن می‌توان خانواده‌ای امن و سعادت‌مند را به وجود آورد و یک بنای با عظمت و مستحکم ساخت. آنچه بیش از هر چیز دیگر سبب افزایش و حفظ حس امنیت در خانواده می‌شود، اخلاق نیکو و پایبندی به فضیلت‌های انسانی و پرهیز از رذیلت‌هاست. آراسته شدن به برخی فضائل و پیراستگی از برخی رذائل باعث کاهش تنش‌ها و درگیری‌ها در خانواده می‌شود که نتیجه آن همان افزایش امنیت و استحکام نظام خانواده است.

در این مقاله به بررسی نقش اخلاق در امنیت خانواده پرداخته شد.

منابع

- ۱- قرآن کریم
- ۲- امیدی، ام الکلتوم، نقش اخلاق در حفظ و تقویت احترام در خانواده، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه معارف اسلامی، ۱۳۹۴ ه ش
- ۳- بخشی زنجیرانی، نجمه، و علی ماندگاری، ملیحه، ثبات خانوادگی و تداوم زندگی زناشویی؛ مطالعه ای کیفی در شهر شیراز، انجمن جمعیت شناسی ایران، سال ۱۲، شماره ۲۴، ۱۳۹۶ ه ش
- ۴- تمیمی آمدی، عبدالواحد، غررالحکم و دررالحکم، قم، دفتر تبلیغات، چاپ اول، ۱۳۶۰ ش.
- ۵- حر عاملی، محمد بن حسن، تفصیل وسائل شیعہ، چاپ اول، قم، مؤسسه آل البیت، چاپ اول، ۱۰۴۹ ق.
- ۶- حسن زاده، حسن، عوامل تحکیم خانواده در فرهنگ اسلامی، پژوهشنامه معارف قرآنی، دوره ۴، شماره ۱۵، ۱۳۹۲ ه ش
- ۷- خارستانی، اسماعیل، سیفی، فاطمه و منافی شرف آباد، کاظم، نقش اخلاق اسلامی در رساندن انسان به کمال، اخلاق و حیانی، سال اول، شماره ۴، ۱۳۹۲ ه ش
- ۸- خلیلی، رضا، مهاجرت نخبگان، پدیده‌ای اجتماعی یا موضوع امنیت ملی، تهران، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال پنجم، شماره دوم، ۱۳۸۱ ه ش
- ۹- دلشاد تهرانی، مصطفی، درسنامه اخلاق خانوادگی، انتشارات دریا، چاپ اول، ۱۳۸۸ ه ش
- ۱۰- دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۷۳ ه ش
- ۱۱- رازی، احمد بن محمد، تهذیب الاخلاق و تطهیر الاعراق، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۴۳۷ ه ق
- ۱۲- ساروخانی، باقر، مقدمه ای بر جامعه شناسی خانواده، تهران، سروش، ۱۳۷۵ ه ش
- ۱۳- ساروخانی، باقر، نویدنیا، منیژه، امنیت اجتماعی خانواده محل سکونت در تهران، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره ۲۲، ۱۳ ه ش

- ۱۴- سعیدیان جزی، مریم، اصول و ارزش‌های اخلاقی در نهاد خانواده بر اساس آموزه‌های وحیانی و سیره اهل بیت، پژوهشنامه حکمت اهل بیت، سال دوم، شماره ۱، ۱۳۹۳ ه ش
- ۱۵- صدوق (ابن بابویه)، علی بن محمد، من لایحضره الفقیه، قم، جامعه مدرسین، چاپ دوم، ۱۴۰۴ ق.
- ۱۶- صفورایی پاریزی، محمدمهدی، اثربخشی رعایت آموزه‌های اخلاق اسلامی در کارآمدی خانواده، معرفت اخلاقی، سال اول، شماره ۱، ۱۳۸۸ ه ش
- ۱۷- عباسی رستمی، نجیبه، اهمیت و نقش اخلاق و معنویت در کارآمدی نظام خانواده، مطالعات تربیتی و روان‌شناختی خانواده، سال دوم، شماره سوم، بی تا.
- ۱۸- فلاح، محمدجواد و کرنوکر، نسیم، مرزشناسی اخلاق فردی و اجتماعی و تحلیل ارزش گذاری آن با معیارهای اسلامی، پژوهش نامه اخلاق، سال ۱۱، شماره ۴۲، ۱۳۹۷ ه ش
- ۱۹- ماندل، رابرت، چهره متغیر امنیت ملی، تهران، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی، ۱۳۷۹ ه ش
- ۲۰- مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار الجامعه لدور اخبار الائمه الاطهار، بیروت، مؤسسه الوفاء، ۱۴۰۳ ق.
- ۲۱- محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، قم، دارالحديث، چاپ اول، ۱۳۶۳ ه ش
- ۲۲- موسوی، اشرف سادات، خانواده درمانی کاربردی با رویکرد سیستمی، تهران: دانشگاه الزهراء، ۱۳۸۲ ه ش
- ۲۳- نوربخش، وحیدرضا، خانواده و شکوفایی ارزش‌های اخلاقی، مجله حدیث زندگی، شماره ۲۹، ۱۳۸۵ ه ش